

KO NOSAKA LATVIJAS REPUBLIKA CILVĒKIEM AR INVALIDITĀTI

Šis dokuments sagatavots ar 81.9 % Eiropas Savienības finansiālu atbalstu, 8.1 % Latvijas Republikas valsts budžeta un 10 % biedrības „Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijas SUSTENTO” finansiālu ieguldījumu.

Par dokumenta saturu pilnībā atbild biedrības „Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija SUSTENTO”, un tas nevar tikt uzskatīts par Eiropas Savienības vai Latvijas Republikas valsts viedokli.

Autori: Gunta Anča, Iveta Neimane, Dagnija Kamerovska

Redaktore: Laimdota Svikliņa

Vāku noformēja: SIA „Mēnessupe”

Iespiests: SIA „Nipo NT”

Pārpublicēšanas vai citēšanas gadījumā atsauce ir obligāta

© LCIVSO SUSTENTO

Nīcgales iela 26, Rīga LV 1035, Latvija

Tālrunis: 371 7590437

Fakss: 371 7802546

www.sustento.lv

Saturs

Latvijas Republika	4. lpp.
Likumu pieņemšana	6. lpp.
Latvijas Republikas tiesību akti un atbildīgās institūcijas	8. lpp.
Izglītība	10. lpp.
Speciālās izglītības iestādes	11. lpp.
Vispārizglītojošās skolas	12. lpp.
Sociālā drošība	14. lpp.
Likums "Par cilvēku ar invaliditāti medicīnisko un sociālo aizsardzību"	16. lpp.
Pamatnostādnes „Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanai”	17. lpp.
Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums	18. lpp.
Invaliditātes pensija	19. lpp.
Vecuma pensija	19. lpp.
Par valsts sociālo apdrošināšanu	20. lpp.
Nodarbinātība	23. lpp.
Veselības aprūpe	26. lpp.
Ģimenes ārsts	26. lpp.
Ārsta speciālista konsultācijas	27. lpp.
Pārejošas darba nespējas gadījumi	28. lpp.
Kompensējamie medikamenti	28. lpp.
Pacienta iemaksas	28. lpp.
Atvieglojumi cilvēkiem ar invaliditāti	31. lpp.
Transporta atvieglojumi	31. lpp.
Tehniskie palīglīdzekļi	32. lpp.
Nepieciešamie dokumenti	33. lpp.
Kur griezties pēc palīdzības	35. lpp.

LATVIJAS REPUBLIKA

Latvijas Republika ir neatkarīga demokrātiska republika, kas tika proklamēta 1918.gada 18.novembrī.

1940.gada 5.augustā Latviju iekļāva Padomju Sociālistisko Republiku Savienības sastāvā.
1991.gada 21.augustā Latvija atguva neatkarīgas valsts statusu.

Pirmais tautas ievēlētais likumdevējs Latvijā bija Satversmes sapulce, kuras vēlēšanas notika 1920.gada 17. un 18.aprīlī. Satversmes sapulce izstrādāja valsts iekārtas pamatlikumu jeb Satversmi un turpināja neatkarīgas valsts likumdošanas darbu. Pēc 1991. gada Satversmes sapulces aizsākto darbu likumdošanas jomā turpināja Saeima.

Satversme arī šobrīd ir Latvijas valsts pamata dokuments, kurā noteikts valsts statuss kā neatkarīga valsts, definēta valsts pārvaldes sistēma un noteiktas pilsoņu pamata tiesības un pienākumi. Tā uzskatāma par īso konstitūciju, un tai ir 116 panti (līdz 1998. gadam, kad pieņēma nodaļu „Cilvēka pamattiesības”, bija 88). Satversme pieņemta 1922. gadā un ar dažiem papildinājumiem pamatā palikusi nemainīga līdz pat mūsdienām.

Latvijas Republikā likumdevēja vara ir Saeimai. Tajā tiek ievēlēti 100 deputāti. Saeimu ievēl vienlīdzīgās, tiešās, aizklātās, brīvās un proporcionālās vēlēšanās, piešķirot vietas partijām, kuras iegūst vismaz 5 % balsu. Saeimu ievēl uz 4 gadiem. Vēlēšanas notiek reizi četros gados, oktobra pirmajā sestdienā.

Latvijas prezidentam ir tiesības atlaist Saeimu un pieprasīt ārkārtas vēlēšanas, kaut arī tas nekad nav noticis.

Tiesības vēlēties ir pilntiesīgiem Latvijas pilsoņiem, kas vēlēšanu dienā ir sasnieguši astoņpadsmit gadu vecumu.

Valsts vadītājs ir Valsts prezidents vai prezidente, kuru ievēl Saeima uz 4 gadiem. Valsts prezidentu ievēlē aizklāti balsojot ar ne mazāk kā 51 Saeimas locekļu balsu vairākumu. Par Valsts prezidentu var ievēlēt pilntiesīgu Latvijas pilsoni, kas sasniedzis četrdesmit gadu vecumu. Par Valsts prezidentu nevar ievēlēt pilsoni ar dubultpilsonību. Valsts prezidenta amats nav savienojams ar citu amatu. Viena un tā pati persona nevar būt par Valsts prezidentu ilgāk kā astoņus gadus no vietas. Valsts prezidents reprezentē valsti starptautiski, ieceļ Latvijā, kā arī pieņem citu valstu diplomātiskos pārstāvjus. Viņš izpilda Saeimas lēmumus par starptautisku līgumu ratificēšanu. Valsts Prezidents ir valsts bruņotā spēka augstākais vadonis. Kara laikā viņš ieceļ armijas virspavēlnieku. Valsts prezidentam ir tiesība apžēlot noziedzniekus, par kuriem tiesas spriedums stāties likumīgā spēkā. Valsts prezidentam ir

likuma ierosināšanas tiesības. Valsts prezidentam ir tiesība ierosināt Saeimas atlaišanu. Pēc tam tiek rīkota tautas nobalsošana. Ja tautas nobalsošanā vairāk nekā puse balsotāju izsakās par Saeimas atlaišanu, tad Saeima uzskatāma par atlaistu un izsludināmas jaunas vēlēšanas, kurām jānotiek ne vēlāk kā divus mēnešus pēc Saeimas atlaišanas.

Saeimai ir tiesības atlaist Valsts prezidentu, ja to pieprasa ne mazāk kā puse visu Saeimas locekļu. Tad Saeima slēgtā sēdē, ar ne mazāk kā divu trešdaļu visu Saeimas locekļu balsu vairākumu, var nolemt atlaist Valsts prezidentu. Pēc šāda lēmuma Saeima nekavējoši ievēl jaunu Valsts prezidentu.

Latvijas prezidents strādā un dzīvo Rīgas pilī. Valsts prezidenta karogs ir balts ar taisno krustu valsts karoga krāsā. Krusta centrā valsts karoga krāsu pārtraukumā ir valsts lielais ģerbonis. Valsts prezidenta karogu lieto virs vai pie ēkas, kur pastāvīgi uzturas Valsts prezidents; Valsts prezidenta darba telpās; uz automašīnas vai cita transportlīdzekļa, ar kuru pārvietojas Valsts prezidents.

Latvijā izpildvara pieder Ministru prezidentam un Ministru kabinetam. Ministru kabinets sastāv no ministru prezidenta un viņa aicinātiem ministriem.

Šobrīd Latvijas Republikā ir 17 ministrijas, ko vada ministri:

- Aizsardzības ministrija
- Ārlietu ministrija
- Bērnu un ģimenes lietu ministrija
- Ekonomikas ministrija
- Finanšu ministrija
- Iekšlietu ministrija
- Izglītības un zinātnes ministrija
- Kultūras ministrija
- Labklājības ministrija
- Reģionālās attīstības un pašvaldību lietu ministrija
- Satiksmes ministrija
- Tieslietu ministrija
- Veselības ministrija
- Vides ministrija
- Zemkopības ministrija
- Īpašu uzdevumu ministra sekretariāts elektroniskās pārvaldes lietās
- Īpašu uzdevumu ministra sekretariāts sabiedrības integrācijas lietās

Ministru kabinetu sastāda persona, ko akceptē Valsts prezidents. Ministru prezidentam un ministriem viņu amata izpildīšanai ir nepieciešama Saeimas uzticība, un viņi par savu

darbību ir atbildīgi Saeimas priekšā. Ja Saeima izteic neuzticību Ministru prezidentam, tad jāatkāpjas visam kabinetam. Ja neuzticība izteikta atsevišķam Ministram, tad tam jāatkāpjas, un viņa vietā ministru prezidents aicina citu personu.

Ministru kabinets apspriež visus atsevišķus ministriju izstrādātos likumprojektus un jautājumus, kas attiecas uz vairāku ministriju darbību, kā arī atsevišķu kabineta locekļu ierosinātus valsts politikas jautājumus. Ministru kabinetam ir padotas valsts pārvaldes iestādes.

Ministru kabinetam pieder likumu ierosināšanas tiesības un tiesības iecelt vai apstiprināt amatos daļu civildienesta ierēdņu. Ministru kabinets apspriež vai izlemj visus jautājumus, kas ir tā kompetencē saskaņā ar Satversmi un likumiem. Ministru kabinets var izdot normatīvos aktus - noteikumus šādos gadījumos:

- 1) Satversmes 81.pantā noteiktajā kārtībā;
- 2) ja likumā noteiktas īpašas pilnvaras jeb deleģējums Ministru kabinetam;
- 3) ja attiecīgais jautājums nav noregulēts ar likumu.

Ministru kabineta apstiprinātie noteikumi nedrīkst būt pretrunā Satversmei un likumiem. Noteikumos jābūt norādei, uz kāda likuma pamata tie ir izdoti.

Ministru kabinets un atsevišķs ministrs var izdot sev padotajām institūcijām saistošas instrukcijas:

- 1) ja likums vai noteikumi Ministru kabinetu vai atsevišķu ministru tam īpaši pilnvaro;
- 2) ja attiecīgais jautājums ar likumu vai noteikumiem nav noregulēts.

Likumu pieņemšana

Likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai Latvijas Republikas Satversmē (64.pants) paredzētā kārtībā un apmēros.

Ministru kabinetam pieder likumu ierosināšanas tiesības. Ministru kabinets apspriež visus atsevišķu ministriju izstrādātos likumprojektus (61.pants) un iesniedz Saeimai apstiprināšanai. Ministriem un ministru pilnvarotajām atbildīgajām valsts amata personām ir tiesības piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs un iesniegt papildinājumus un pārlabojumus pie likumprojektiem (63.pants).

Likumprojektus Saeimai var iesniegt arī Valsts prezidents, Saeimas komisijas, ne mazāk kā pieci deputāti, kā arī viena desmitā daļa vēlētāju Satversmē paredzētos gadījumos un kārtībā (65.pants).

Saeimā pieņemtos likumus Valsts prezidents izsludina ne agrāk kā desmitajā dienā un ne vēlāk kā divdesmit pirmajā dienā pēc to pieņemšanas. Likums stājas spēkā četrpadsmit dienas pēc izsludināšanas, ja likumā nav noteikts cits termiņš (69.pants).

Valsts prezidentam, likuma noteiktajā kārtībā, ir tiesības prasīt likuma otrreizēju caurlūkošanu vai apturēt likuma publicēšanu uz diviem mēnešiem. Valsts prezidentam likuma publicēšana jāaptur arī tad, ja to pieprasa ne mazāk kā viena trešā daļa Saeimas locekļu. Šādā kārtā apturētais likums nododams tautas nobalsošanai, ja to pieprasa ne mazāk kā viena desmitā daļa vēlētāju. Ja divu mēnešu laikā šāds pieprasījums neienāk, tad pēc šī laika notecēšanas likums ir publicējams.

Tautas nobalsošana nenotiek gadījumā, ja Saeima vēlreiz balsos par apturēto likumu un ja par tā pieņemšanu izsakās ne mazāk kā trīs ceturtdaļas no visiem deputātiem (72.pants)

Saeimā pieņemtos un Valsts prezidenta izsludinātos likumus publicē Latvijas Republikas oficiālajā laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”. Tā pamatuzdevums ir Latvijas Republikas likumu, noteikumu, lēmumu, citu normatīvo aktu, līgumu un valsts oficiālās informācijas publicēšana, kā arī valsts varas - Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta - darbības objektīvs atspoguļojums.

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBU AKTI UN ATBILDĪGĀS VALSTS INSTITŪCIJAS

Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas (Satversme, 91.pants).

Valsts veidotās likumdošanas uzdevums ir garantēt un aizsargāt iedzīvotāju tiesības. Likumdošanas īstenošanu organizē un koordinē atbildīgās valsts institūcijas - ministrijas.

Latvijas Republikā iedzīvotāju, tajā skaitā arī cilvēku ar invaliditāti, tiesības ir noteiktas Latvijas Republikas **Satversmē**, kas ir pamatlikums.

Likums – augstākās valsts varas normatīvais akts, kas pieņemts noteiktajā kārtībā. Katrā valsts politikas jomā ir likumu pakete, uz kuru balstās Ministru kabineta noteikumi, tos skaidrojot un nosakot to darbības kārtību.

Izglītības jomu regulē šādi likumi:

- Izglītības likums (LR Saeima 29.10.1998. likums)
- Vispārējās izglītības likums (LR Saeima 10.06.1999. likums)
- Profesionālās izglītības likums (LR Saeima 10.06.1999. likums)
- Augstskolu likums (LR Saeima 02.11.1995.likums)
- Zinātniskās darbības likums (LR Saeima 19.05.2005. likums)
- Valsts valodas likums (LR Saeima 09.12.1999. likums)
- Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu (LR Saeima 20.07.2001. likums)
- Likums "Iesniegumu, sūdzību un priekšlikumu izskatīšanas kārtība valsts un pašvaldību institūcijās" (LR Saeima 27.10.1994. likums)
- Informācijas atklātības likums (LR Saeima 29.10.1998. likums)
- Izglītības inovācijas fonda likums (LR Saeima 31.10.2002. likums)

Sociālo jomu regulē šādi likumi:

- "Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums" (LR Saeima 31.10.2002. likums)
- Likums "Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību" (LR Saeima 29.09.1992. likums)
- Likums „Par valsts pensijām” (LR Saeima 02.11.1995. likums)
- Valsts sociālo pabalstu likums (LR Saeima 31.10.2002. likums)
- Likums „Par valsts speciālo pabalstu Latvijas neatkarības atgūšanas procesā bojā gājušo personu bērniem” (LR Saeima 18.01.2001. likums)
- Likums „Par apdrošināšanu bezdarba gadījumam” (LR Saeima 25.11.1999. likums)
- Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likums (LR Saeima 09.09.1999. likums)
- Par iedzīvotāju ienākuma nodokli (LR Saeima 11.05.1993. likums)
- Par maternitātes un slimības apdrošināšanu (LR Saeima 06.11.1995. likums)
- Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām (LR Saeima 02.11.1995. likums)
- Par valsts pensijām (LR Saeima 02.11.1995. likums)
- Par sociālo drošību (LR Saeima 07.09.1995. likums)
- Par valsts sociālo apdrošināšanu (LR Saeima 20.06.2001. likums)
- Valsts fondēto pensiju likums (LR Saeima 17.02.2000. likums)
- Darba likums (LR Saeima 20.06.2001. likums)
- Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likums (LR Saeima 09.05.2002. likums)
- Likums par apdrošināšanu bezdarba gadījumam (LR Saeima 25.11.1999. likums)
- Likums par valsts sociālo apdrošināšanu u.c. (LR Saeima 01.10.1997. likums)

IZGLĪTĪBA

Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību (Satversme, 112. pants).

Izglītības un zinātnes ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde izglītības un zinātnes nozarē, kā arī sporta un valsts valodas politikas jomā.

Izglītības un zinātnes ministrija izstrādā izglītības, zinātnes, sporta un valsts valodas politiku, kā arī organizē un koordinē tās īstenošanu.

Latvijas **Izglītības likums** garantē visiem vienlīdzīgas tiesības iegūt izglītību neatkarīgi no mantiskā un sociālā stāvokļa, rases, tautības, dzimuma, reliģiskās un politiskās pārliecības, veselības stāvokļa, nodarbošanās un dzīvesvietas.

Atbilstoši likumdošanai Latvijas Izglītības un zinātnes ministrija definē, ka bērniem ar speciālām vajadzībām ir mācīšanās traucējumi, kas ir :

- smagi un ilgstoši traucējumi ar iedzimtu vai iegūtu sindromu pazīmēm;
- fiziskas, garīgas, uzvedības, saskarsmes vai psihosociālās dabas traucējumi;
- mācīšanās traucējumi ir zināmi iepriekšējās novērošanas, aprūpes laikā vai attiecīgi diagnosticēti

Lai nodrošinātu izglītības saņemšanas iespējas bērniem un jauniešiem ar invaliditāti, Latvijā ir paredzēta speciālā izglītība. Likums nosaka, ka tā ir personām ar speciālām vajadzībām un veselības traucējumiem adaptēta vispārējā un profesionālā izglītība.

Vispārējās izglītības likumā noteikts, ka Speciālajā izglītībā tiek radītas iespējas un apstākļi skolēniem ar speciālām vajadzībām iegūt savam veselības stāvoklim, spējām un attīstības līmenim atbilstošu izglītību jebkurā izglītības iestādē, vienlaikus nodrošinot skolēnu pedagoģiski psiholoģisko un medicīnisko korekciju, sagatavotību darbam un dzīvei sabiedrībā.

Lai dotu iespēju saņemt atbilstošu izglītību, tiek izstrādātas speciālās izglītības programmas. Tās nodrošina vispārējo darba praktisko iemaņu un profesionālās ievirzes izglītību izglītojamajiem ar garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem un speciālām vajadzībām. Vecāku vēlme un bērna iespējas nosaka, kādā izglītības iestādē mācīsies bērns ar īpašām vajadzībām. Lai dotu iespēju izvēlēties labāko un atbilstošāko izglītības veidu, darbojas **Valsts un pašvaldību pedagoģiski medicīniskās komisija**.

Šīs komisijas pamatuzdevumi ir

- ieteikt vecākiem skolēna vecumam, spējām, veselības stāvoklim un attīstības līmenim atbilstošu izglītības programmu,
- veicināt skolēnu ar garīgās vai fiziskās attīstības traucējumiem, valodas traucējumiem, psihiskās attīstības aizturi un mācīšanās grūtībām, psihoneiroloģiskām vai somatiskām saslimšanām, kā arī vājredzīgu un neredzīgu, vājdzirdīgu un nedzirdīgu skolēnu integrēšanu vispārējās izglītības iestādēs,
- koordinēt speciālās izglītības pakalpojumu nodrošināšanu.

Ir vairākas iespējas, kā bērni un jaunieši ar invaliditāti var iegūt izglītību.

Speciālās izglītības iestādes

Vispārējās izglītības likums nosaka, ka speciālās izglītības iestāde ir speciālā vai sanatorijas internātskola, rehabilitācijas vai attīstības centrs, kurā mācās izglītojamie ar speciālām vajadzībām. Lielākā daļa šo skolu specializējas kādam konkrētam invaliditātes vai saslimšanas veidam, piemēram, skola nedzirdīgiem bērniem. Šāda skola parasti ir viena vai dažas visā Latvija, un tāpēc bērni tur uzturas ilglaicīgi kā internātā. Skolēni ar speciālām vajadzībām var iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību speciālās izglītības iestādēs, ja izglītojamajam tajā ir nodrošināti apstākļi, atbilstoši viņa veselības stāvoklim un/vai attīstības traucējumu raksturam.

Skolēnu speciālās izglītības iestādē uzņem, pamatojoties uz Valsts pedagoģiski medicīniskās komisijas slēdzienu un vecāku vai aizbildņu rakstisku iesniegumu.

Lai arī likums nosaka, ka vecāki brīvi var izvēlēties mācību iestādi bērnam ar speciālām vajadzībām, tomēr realitātē vairākumā skolu trūkst nepieciešamo priekšnoteikumu šo jauniešu apmācībai, un specializētā mācību iestāde paliek kā vienīgā iespēja.

Vispārizglītojošās skolas

Visefektīvākais bērnu ar speciālajām vajadzībām integrēšanas līdzeklis sabiedrībā ir vispārizglītojošās skolas.

Vispārizglītojošās skolās var iekārtot atsevišķas klases bērniem ar speciālām vajadzībām.

Vispārējās izglītības likums nosaka, ka speciālās izglītības klase ir vispārējās izglītības iestādes klase, kurā mācās izglītojamie ar speciālām vajadzībām. Speciālās izglītības klasi var atvērt arī izglītības iestādē, kas īsteno profesionālās izglītības programmas. Ikvienu skola, izpildot Ministru Kabineta noteikto kārtību, var atvērt speciālās izglītības klasi.

Mācību stundas ilgums speciālās izglītības iestādēs un klasēs nosaka **Vispārējās izglītības likums**. Atbilstoši tam, izglītojamajiem ar smagu garīgo atpalcību vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem mācību stundas ilgums no 1.klases līdz 9.klasei ir 30 minūtes. Izglītojamajiem ar citiem veselības un attīstības traucējumiem mācību stundas ilgums ir 1.klasē - 30 minūtes; no 2.klases līdz 12.klasei - 40 minūtes.

Likums nosaka arī speciālās izglītības programmas īstenošanas ilgumu atbilstoši izglītojamo attīstības traucējuma veidam, viņu spējām un veselības stāvoklim.

Speciālās izglītības programmas izglītojamajiem ar garīgās attīstības traucējumiem ir paredzētas 9 gadiem. Ja programmas īstenošana nodrošina iespēju iegūt vispārējo vai profesionālo izglītību, programmu var īstenot ilgākā laika posmā, bet ne ilgāk par 12 gadiem. Profesionālās izglītības programmas var īstenot no viena gada līdz triju gadu laikā jebkurā speciālās izglītības iestādē pēc pamatizglītības vai vispārējās vidējās izglītības iegūšanas. Speciālās izglītības programmas vārdzirdīgiem, vājredzīgiem un neredzīgiem izglītojamiem vispārējās pamatizglītības iegūšanai ir paredzētas 10 gadiem, bet vispārējās vidējās izglītības iegūšanai - 3 gadiem.

Speciālās izglītības programmas nedzirdīgiem izglītojamajiem vispārējās pamatizglītības iegūšanai ir paredzētas 11 gadiem, bet vispārējās vidējās izglītības iegūšanai - 3 gadiem.

Speciālās izglītības programmas izglītojamajiem ar psihiskās attīstības aizturi un grūtībām mācībās vai smagiem logopēdiskiem traucējumiem vispārējās pamatizglītības iegūšanai ir paredzētas 10 gadiem.

Iespējams, ka, pamatojoties uz valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumu, izglītojamais apmeklē nodarbības kopā ar citiem bērniem, tomēr arī šajā gadījumā tiek sagatavota speciālā mācību programma. Tas iespējams skolās, kurās ir speciālām vajadzībām atbilstošs nodrošinājums, ko nosaka Ministru kabinets.

Ilgstošas slimības gadījumā valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskās komisija var noteikt bērnam mājas apmācību uz laiku, kas nav ilgāks par 6 mēnešiem. Tas nozīmē, ka daļu vai visu mācību materiālu bērns apgūst mājās. Skolas pedagogi viņu apmeklē mājās, nodrošinot 3 mācību stundas nedēļā no 1. līdz 4. klasei un 5 mācību stundas nedēļā no 5. līdz 9. klasei. Ja pēc 6 mēnešiem situācija nav uzlabojusies, ar pedagoģiski medicīniskās komisijas slēdzienu mājas apmācība var tikt turpināta.

9.klases vai 12.klases skolēnu, kas mācās speciālās izglītības iestādē vai vispārējās izglītības iestādē, atbilstoši speciālās izglītības programmas prasībām, pēc izglītības iestādes pedagoģiskās padomes ieteikuma no valsts pārbaudījumiem atbrīvo izglītības iestādes vadītājs, saskaņojot lēmumu ar Valsts pedagoģiski medicīnisko komisiju.

Ja jaunieši ar invaliditāti nav kārtējuši centralizēto eksāmenu, stājoties augstskolā, centralizētā eksāmena rezultātu vietā tiek vērtētas atestāta atzīmes, izņemot gadījumus, kad augstskola ir noteikusi citu iestāšanās kārtību.

Izglītojamajiem, kas apguvuši speciālās izglītības programmas, izsniedz apliecību par pamatizglītības vai atestātu par vidējās izglītības iegūvi un sekmju izrakstu.

SOCIĀLĀ DROŠĪBA

Ikvienam ir tiesības uz sociālo nodrošinājumu vecuma, darbnespējas, bezdarba un citos likumā noteiktajos gadījumos (Satversme, 109.pants).

Labklājības ministrija (LM) ir valsts pārvaldes institūcija, kas veido un koordinē valsts sociālās drošības politiku.

LM izstrādā darba, sociālās aizsardzības un dzimumu līdztiesības politiku, kā arī organizē un koordinē tās īstenošanu.

Sociālajā aizsardzībā Labklājības ministrija atbild par valsts politiku sociālās atstumtības mazināšanas, sociālās apdrošināšanas un valsts sociālo pabalstu jomā, kā arī sociālās palīdzības, sociālās aprūpes, sociālās un profesionālās rehabilitācijas nozarēs. Labklājības ministrija nodrošina sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu tīkla kvalitatīvu attīstību.

LR iedzīvotāju sociālās drošības sistēmas darbības principus nosaka likums „**Par sociālo drošību**”. Šajā likumā ir noteiktas personu galvenās sociālās tiesības un pienākumi. Likums reglamentē sociālo pakalpojumu veidus.

Likums veicina

- 1) iespēju brīvi izvēlēties nodarbošanos un ar savu darbu nopelnīt dzīvei nepieciešamos līdzekļus;
- 2) vienādus priekšnoteikumus katra personības brīvai attīstībai;
- 3) ģimenes aizsardzību, atbalstīšanu un attīstību;
- 4) īpašu dzīves grūtību pārvarēšanu vai mazināšanu, sniedzot palīdzību un radot pašpalīdzības iespējas (1. pants).

Šis likums pilda jumta likuma funkcijas, un uz tā ir balstīti vairāki likumi sociālajā un izglītības jomā.

Valsts sociālo pabalstu likums nosaka valsts sociālo pabalstu veidus, to personu loku, kam ir tiesības uz valsts sociālajiem pabalstiem, šo pabalstu piešķiršanas nosacījumus, piešķiršanas un izmaksas kārtību.

Valsts sociālie pabalsti ir valsts atbalsts naudas izmaksu veidā, kuru saņem pie **noteiktām iedzīvotāju grupām** piederīgas personas situācijās, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus un nav paredzēta kompensācija no valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas.

Regulāri izmaksājамie valsts sociālie pabalsti ir šādi:

- ģimenes valsts pabalsts - tiesības saņemt piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti ir personai, kam piešķirts ģimenes valsts pabalsts par bērnu ar invaliditāti, kurš nav sasniedzis 18 gadu vecumu. Tiesības uz šo piemaksu personai, kas audzina bērnu ar invaliditāti, saglabājās neatkarīgi no ģimenes valsts pabalsta izmaksas. Šobrīd piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta apmērs ir Ls 50 mēnesī;
- bērna kopšanas pabalsts;
- pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu;
- atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu;
- atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu;
- pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai cilvēkiem ar invaliditāti, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās;
- valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts - invaliditātes vai vecuma gadījumā — ir personām, kas Latvijas Republikā nodzīvojušas kopumā ne mazāk kā 60 mēnešus, no tiem pēdējos 12 mēnešus nepārtraukti. Apgādnieka zaudējuma gadījumā — visām iepriekš minētajām personām, kas zaudējušas apgādnieku. Šis pabalsts tiek

piešķirts arī cilvēkiem ar invaliditāti no bērnības, ja nav darba stāža;

- atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi;
- bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts - šādu pabalstu piešķir personai, kas kopj bērnu, kuram Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija ir noteikusi invaliditāti un izsniegusi atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību smagu fizisko un funkcionālo traucējumu dēļ, ja minētā persona nav nodarbināta ,t.i., nav uzskatāma par darba ņēmēju vai pašnodarbināto saskaņā ar likumu „Par valsts sociālo apdrošināšanu” (Šī norma šobrīd tiek apstrīdēta Satversmes tiesā!).

Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu nepiešķir, ja tajā pašā laikposmā vienam bērna vecākam piedzimšanas vai kopšanas pēc ir piešķirts maternitātes pabalsts vai bērna kopšanas pabalsts.

Tiesības saņemt bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu rodas no dienas, kad viņam ir izsniegts Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību.

Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsta izmaksu izbeidz, kad beidzas termiņš, līdz kuram ir noteikta invaliditāte un īpašas kopšanas nepieciešamība, vai kad bērns sasniedz 18 gadu vecumu.

Šobrīd bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsta apmērs ir Ls 50 mēnesī.

Vienreiz izmaksājami valsts sociālie pabalsti ir šādi:

- bērna piedzimšanas pabalsts;
- apbedīšanas pabalsts;
- atlīdzība par adopciju.

Visi valsts pabalsti tiek maksāti neatkarīgi no cilvēka ienākumiem.

Likums “Par cilvēku ar invaliditāti medicīnisko un sociālo aizsardzību”

Latvijā ir pieņemts viens speciālais likums “Par cilvēku ar invaliditāti medicīnisko un sociālo aizsardzību” (29.09.1992.), kurā noteiktas cilvēku ar invaliditāti tiesības un valsts un pašvaldību pienākumi pret cilvēkiem ar invaliditāti. Likums reglamentē invaliditātes noteikšanas kārtību, medicīniskās un sociālās palīdzības sniegšanas kārtību, nosaka palīdzību nodarbinātības jautājumos un tiesības uz materiālo palīdzību, kā arī pasākumus sociālās iekāaušanas veicināšanai. Šobrīd Labklājības ministrijā rit darbs pie jauna likuma izstrādes.

Pašlaik šis likums nosaka, ka invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs ar vecuma pārmaiņām cilvēka organismā nesaistīts fizisko vai psihisko spēju ierobežojums, kas apgrūtina personas integrāciju sabiedrībā, pilnīgi atņēm vai daļēji ierobežo tās spēju strādāt un sevi apkopt.

Invaliditāti iedala

- 1) smagā invaliditātē — integrācija sabiedrībā bez sociālās palīdzības nav iespējama; darba un sevis apkopšanas spējas ļoti ierobežotas; fizisko vai psihisko spēju ierobežojums ir 60—100 procentu robežās;
- 2) mēreni izteiktā invaliditātē — integrācija bez sociālās palīdzības ir apgrūtināta; darba un sevis apkopšanas spējas ierobežotas; fizisko vai psihisko spēju ierobežojums ir 25—60 procentu robežās.

Invaliditātes iedalījuma mērķis ir nodrošināt individualizētu sociālo palīdzību.

Invaliditātes ekspertīzes uzdevums ir individualizēti noteikt fizisko vai psihisko spēju ierobežojuma pakāpi un izvērtēt cilvēka ar invaliditāti iespējas integrēties sabiedrībā, un to veic pilnvarotas ārstu ekspertu komisijas (VDEĀK). Invaliditāti un cilvēka ar invaliditāti tiesības apliecinošs dokuments ir cilvēka ar invaliditāti apliecība.

Ja cilvēks nav apmierināts ar komisijas lēmumu, viņam ir tiesības

- mēneša laikā pēc ekspertīzes lēmuma saņemšanas apstrīdēt komisijas lēmumu, iesniedzot valsts komisijā rakstisku iesniegumu;
- divu nedēļu laikā pēc atkārtotās ekspertīzes pieprasīt valsts komisijas lēmuma atkārtotu izskatīšanu paplašinātā valsts komisijas sastāvā;
- mēneša laikā pēc galīgā lēmuma saņemšanas pārsūdzēt valsts komisijas lēmumu Administratīvajā tiesā.

Pamatnostādnes „Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanai”

Pamatnostādnes nosaka valsts politiku konkrētā jomā, bet to regulēs izstrādātie likumi un Ministru kabineta noteikumi. Valdība ir apstiprinājusi Labklājības ministrijas izstrādātās politikas pamatnostādnes „Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanai” 2005. - 2015. gadam, kurās paredzēts:

- izstrādāt likumprojektu „Invalīdu sociālās aizsardzības likums”, lai aizstātu likumu “Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību”;
- invaliditāti turpmāk iedalīt divās grupās, par pamatkritērijiem uzskatot: bērniem līdz 18 gadiem - funkcionālos traucējumus un spēju mācīties, personām darbspējīgā vecumā - darbaspēju zudumu procentos, no 50% (nedzirdīgajiem 45%) līdz 100%, personām pensijas vecumā - funkcionālo traucējumu smaguma pakāpi;
- Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisiju (VDEĀVK) reorganizēt par Invaliditātes ekspertīzes pārvaldi. Minētajā iestādē izveidot struktūrvienību -- Invaliditātes ekspertīzes nodaļu sarežģītu ekspertīžu un konfliktsituāciju izvērtēšanai. Lēmuma pieņemšanu par invaliditātes noteikšanu atdalīt no personas funkcionālo traucējumu izvērtēšanas;
- noteikt tiesisko statusu personām, kurām draud invaliditāte.

Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums

„Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums” nosaka sociālā darba, sociālās aprūpes, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu un sociālās palīdzības sniegšanas un saņemšanas principus. Likums nosaka to personu loku, kam ir tiesības šos pakalpojumus un palīdzību saņemt. Likums nosaka sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu samaksas un finansēšanas principus (2.pants).

Pašvaldībai, kuras teritorijā persona reģistrējusi savu pamatdzīvesvietu, ir pienākums nodrošināt personai iespēju saņemt tās vajadzībām atbilstošus sociālos pakalpojumus un sociālo palīdzību (9.pants).

Sociālo palīdzību (materiālu atbalstu) personām sniedz, pamatojoties uz viņa materiālo resursu — ienākumu un īpašuma novērtējumu, individuāli paredzot katras personas līdzdarbību.

Sociālie pakalpojumi ietver sociālo aprūpi, lai nepieļautu dzīves kvalitātes pazemināšanos, un sociālo rehabilitāciju, lai novērstu vai mazinātu invaliditātes izraisītās negatīvās sociālās sekas personas dzīvē.

Sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi tiek sniegti

- 1) personas dzīvesvietā, nodrošinot aprūpi mājās, rehabilitāciju dzīvesvietā, dienas aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās, grupu dzīvokļos (grupu mājās), servisa dzīvokļos, naktspatversmēs vai patversmēs un citur;
- 2) ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās (22.pants).

Likums „Par valsts pensijām”

Invaliditātes pensijas un vecuma pensijas izmaksas gadījumus un apmērus nosaka likums „Par valsts pensijām”.

Tiesības uz valsts sociālās apdrošināšanas pensiju ir Latvijas teritorijā dzīvojošām personām, kas bijušas pakļautas valsts obligātajai pensiju apdrošināšanai.

Personai ir tiesības uz **vienu pensiju**, ko izmaksā no valsts budžeta. **Pensiju piešķir, ņemot vērā šīs personas izvēli** (3.pants).

Apdrošinātajai personai, kurai vienlaikus ir tiesības uz dažāda veida valsts pensijām, **piešķirama apmēra ziņā lielākā valsts pensija**. Pensiju var pieprasīt jebkurā laikā bez termiņa ierobežojuma, tiklīdz radušās tiesības uz to (8.pants).

Valsts pensijas apmērs ir atkarīgs no apdrošināšanas stāža, kurā ieskaitāmi mēneši, kuros veiktas vai bija jāveic apdrošināšanas iemaksas attiecīgajam sociālās apdrošināšanas veidam. Šajā laikā jāieskaita arī laiks, kurā

- apdrošinātā persona atzīta par cilvēku ar invaliditāti,
- persona kopj bērnu ar invaliditāti,
- persona saņem slimības pabalstu slimības vai darbspēju zaudējuma dēļ,
- persona saņem slimības vai maternitātes pabalstu,
- apdrošinātā persona saņem bezdarbnieka pabalstu u.c.

Invaliditātes pensija

Likumā noteiktas tiesības uz invaliditātes pensiju apdrošinātajām personām, ja tās atzītas par cilvēku ar invaliditāti un apdrošināšanas stāžs nav mazāks par **trim gadiem** (14.pants).

Personām, kuru invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība, invaliditātes pensiju piešķir un izmaksā saskaņā ar likumu **“Par obligāto sociālo apdrošināšanu pret nelaimes gadījumiem darbā vai arodslimībām”**.

Invaliditātes iedalījumu un cēloni, kā arī invaliditātes iestāšanās laiku un ilgumu nosaka Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisija.

Invaliditātes pensijas apmēru 1.un 2. grupas invalīdiem aprēķina, ņemot vērā apdrošināšanas stāžu un vidējo apdrošināšanas iemaksu algu par jebkuriem 36 mēnešiem pēc kārtas (neatkarīgi no tā, cik ilgs bijis pārtraukums darbā) pēdējo piecu gadu laikā pirms invaliditātes pensijas piešķiršanas.

3. grupas invaliditātes gadījumā invaliditātes pensija tiek piešķirta valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta līmenī.

Likums paredz, ka 1. un 2. grupas invaliditātes pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, kuram piemērots šāds koeficients:

- 1. grupas invaliditātes gadījumā - 1,6
- 2. grupas invaliditātes gadījumā - 1,4

Ja invaliditātes grupa tiek mainīta no vieglākas uz smagāku, pārrēķinātais invaliditātes pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par iepriekš saņemtās invaliditātes pensijas apmēru.

Invaliditātes pensiju piešķir uz visu Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisijas noteikto invaliditātes laiku, bet ne ilgāk kā līdz šā likuma (11.pants) noteiktā vecuma sasniegšanai - 62 gadi, kad invaliditātes pensijas vietā piešķirama vecuma pensija.

Vecuma pensija

Tiesības uz vecuma pensiju ir sievietēm un vīriešiem, kas sasnieguši 62 gadu vecumu un kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 10 gadiem (11.pants).

Aprēķinot vecuma pensiju, minētās apdrošinātās personas invaliditātes laiks ņemams vērā tikai līdz vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma sasniegšanā.

Likums paredz, ka sievietēm un vīriešiem vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamais vecums ir 62 gadi. Vīriešiem jau šobrīd tas ir 62 gadi. Savukārt sievietēm vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamais vecums pakāpeniski tiks palielināts līdz 2008. gada 1.jūlijam, kad tiks sasniegts 62 gadu vecums. Minētais pensionēšanās vecums sievietēm tiek paaugstināts pa pusgadu, un tas notiek reizi gadā – 1.jūlijā.

Līdz 2008. gada 1.jūlijam pensiju var pieprasīt priekšlaicīgi – divus gadus pirms likumā **Par valsts pensijām** noteiktā vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma sasniegšanas, ja apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem.

Cilvēkiem, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem un kuri ir izaudzinājuši līdz astoņu gadu vecumam piecus vai vairāk bērnus vai bērnu ar invaliditāti, ir tiesības pieprasīt vecuma pensiju piecus gadus pirms vecuma pensijas piešķiršanai nepieciešamā vecuma sasniegšanas.

Vecuma pensiju piešķir uz mūžu. Personām, kurām piešķirta vecuma pensija, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra Ministru kabineta noteiktajā kārtībā izsniedz pensionāra apliecību.

Par valsts sociālo apdrošināšanu

Sociālā apdrošināšana ir pasākumu kopums, ko organizē valsts, lai apdrošinātu personas vai tās apgādībā esošo personu risku zaudēt darba ienākumus sociāli apdrošinātās personas slimības, invaliditātes, maternitātes, bezdarba, vecuma, nelaimes gadījuma darbā vai saslimšanas ar arodslimību dēļ; kā arī papildus izdevumu dēļ, kas saistīti ar sociāli apdrošinātās personas vai tās apgādībā esošās personas nāvi. Sociālā apdrošināšana ir valsts sociālās drošības sistēmas sastāvdaļa.

Sociālās apdrošināšanas veidi ir šādi (4.pants):

- valsts pensiju apdrošināšana,
- sociālā apdrošināšana bezdarba gadījumam,
- sociālā apdrošināšana pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām,
- invaliditātes apdrošināšana,
- maternitātes un slimības apdrošināšana.

Vairākas iedzīvotāju grupas tiek sociāli apdrošinātas no valsts budžeta. Tajā skaitā arī personai, kas saņem bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu (50 latī), nestrādājošam cilvēkam

ar invaliditāti (50% no iepriekšējā gada vidējās apdrošināšanas iemaksu algas), nestrādājošam cilvēkam ar invaliditāti nelaimes gadījuma darbā vai arodslimības (atlīdzība par darbspēju zaudējumu) dēļ;

bezdarbnieka pabalsta saņēmējam - bezdarbnieka pabalsts;

slimības vai maternitātes pabalsta saņēmējam - slimības vai maternitātes pabalsts.

Sociālajai apdrošināšanai ir pakļauti

- visi 15 gadu vecumu sasniegušie darba ņēmēji;
- obligātā aktīvā militārā dienesta karavīri;
- alternatīvā dienesta veicēji;
- personas, kuras kopj bērnu vecumā līdz 1,5 gadiem;
- personas, kuras saņem atlīdzību par adoptējamā bērna aprūpi;
- personas, kuras saņem bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu;
- personas, kuras saņem bezdarbnieka pabalstu;
- personas, kuras saņem maternitātes vai slimības pabalstu;
- nestrādājošie cilvēki ar invaliditāti;
- personas, kuru laulātais pilda diplomātisko un konsulāro dienestu ārvalstīs un kas uzturas attiecīgajā ārvalstī kā diplomātisko un konsulāro dienestu pildošas personas laulātais;
- personas, kuras atrodas attiecīgajā ārvalstī dienestu pildoša karavīra laulātā statusā, izņemot gadījumu, kad karavīrs piedalās militārajā operācijā, militārajās mācībās, manevros vai atrodas komandējumā;
- pašnodarbinātie.

Cilvēki ar invaliditāti var saņemt bezdarbnieka pabalstu darba zaudēšanas gadījumā, ja par viņiem veiktas sociālā nodokļa iemaksas, kā arī strādājošie cilvēki ar invaliditāti var saņemt slimības pabalstu pārejošas darba nespējas gadījumā.

Strādājošiem obligātās sociālās iemaksas veic no darba algas, par nestrādājošiem iemaksas veic valsts.

No 2006.gada 1.janvāra sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme ir šāda:

- ja darba ņēmējs tiek apdrošināts visos sociālās apdrošināšanas veidos (arī cilvēks ar I vai II grupas invaliditāti) - 33,09% (ieskaitot darba negadījumu apdrošināšanas iemaksu likmi, kas šogad ir 0,09%), kur darba devējs maksā 24,09% un darba ņēmējs - 9%;
- ja darba ņēmējs ir sasniedzis vecumu, kas dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju – 27,38% (sadalījums starp darba devēju un darba ņēmēju ir attiecīgi 19,93% un 7,45%);
- ja darba ņēmējs ir izdienas pensijas saņēmējs vai cilvēks ar III grupas invaliditāti – valsts speciālās pensijas saņēmējs – 30,41%

(sadalījums starp darba devēju un darba ņēmēju ir attiecīgi 22,14% un 8,27%);

- ja darba ņēmējam, kuru nodarbina citas Eiropas Savienības dalībvalsts vai Eiropas Ekonomiskās zonas dalībvalsts darba devējs (un kuram saskaņā ar Padomes 1971.gada 14.jūnija Regulas (EEK) Nr.1408/71 par sociālā nodrošinājuma shēmu piemērošanu nodarbinātām un pašnodarbinātām personām, kā arī to ģimenes locekļiem, kas pārvietojas Kopienas teritorijā, 13., 14., 15., 16. un 17.pantu piemēro Latvijas Republikas normatīvos aktus), ir 1., 2. un 3.punktā noteiktā obligāto iemaksu likme;
- ja pašnodarbinātajiem (arī cilvēkiem ar I vai II grupas invaliditāti) – 30,2%, savukārt tiem pašnodarbinātajiem, kas sasnieguši vecumu, kurš dod tiesības saņemt valsts vecuma pensiju, iemaksu likme ir 27,13%;
- ja nekustamā īpašuma apsaimniekotājiem, kas ir reģistrējušies kā saimnieciskajā darbā gūtā ienākuma nodokļa maksātāji – 27,82%;
- ja ārvalstu darba ņēmējiem pie darba devēja – ārvalstnieka iemaksu likme ir 30,98%.

Brīvprātīgo iemaksu likme personai, kas brīvprātīgi pievienojusies pensiju apdrošināšanai, ir 24,79% no brīvprātīgo iemaksu objekta, bet personai, kas brīvprātīgi pievienojusies pensiju apdrošināšanai, invaliditātes apdrošināšanai, maternitātes un slimības apdrošināšanai – 30,98% no brīvprātīgo iemaksu objekta.

Maksimālie ienākumi, no kuriem veicamas iemaksas, 2006.gadā ir 20700 lati gadā, savukārt minimālais apmērs pašnodarbinātajiem un brīvprātīgi apdrošinātajām personām ir 1320 lati.

2005.gada 1.aprīlī ir stājušies spēkā grozījumi likumā **Par valsts sociālo apdrošināšanu**, kas paredz ieskaitīt personas apdrošināšanas stāžā darba periodu no 1991.gada 1.janvāra līdz 2001.gada 13.martam, kura laikā darba devējs nepildīja savu pienākumu un nebija veicis sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas par saviem darba ņēmējiem. Līdz ar to, sākot ar 2006. gada 1.aprīli, darba ņēmēji, kuriem, aprēķinot piešķirto sociālās apdrošināšanas pakalpojumu, nav ņemts vērā laika periods, par kuru faktiski bija jāveic sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, sociālās apdrošināšanas pakalpojumi pēc attiecīgā pieprasījuma tiks pārrēķināti (neatkarīgi no iesnieguma par pārrēķināšanu iesniegšanas dienas) attiecīgajā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras teritoriālajā nodaļā.

NODARBINĀTĪBA

Ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai (Satversme, 106.pants).

Darba jomā Labklājības ministrijas Darba departaments atbild par valsts politiku bezdarba samazināšanā, nodarbinātības politikas izstrādāšanā un profesionālās orientācijas sistēmas pilnveidošanā, darba tiesisko attiecību regulēšanā, minimālās darba algas noteikšanā, veselībai drošu un nekaitīgu darba apstākļu un darba vides garantēšanā.

Likumā „**Par cilvēku ar invaliditāti medicīnisko un sociālo aizsardzību**” noteiktā palīdzība nodarbinātības jautājumos cilvēkiem ar invaliditāti ietver iespējas atrast piemērotu darbu vai nodarbošanos, apgūt piemērotu profesiju vai papildināt zināšanas iepriekš apgūtajā profesijā (13. pants). Ar šajā pantā minētās palīdzības sniegšanu saistītos izdevumus sedz valsts nodarbinātības dienests.

Latvijas Republikas **Darba likumā** 7.pantā noteikts vienlīdzīgu tiesību princips - ikvienam ir vienlīdzīgas tiesības uz darbu, taisnīgiem, drošiem un veselībai nekaitīgiem darba apstākļiem, kā arī uz taisnīgu darba samaksu. Šī panta pirmajā daļā paredzētās tiesības nodrošināmas bez jebkādas tiešas vai netiešas diskriminācijas — neatkarīgi no personas rases, ādas krāsas, dzimuma, vecuma, invaliditātes, reliģiskās, politiskās vai citas pārliecības, nacionālās vai sociālās izcelsmes, mantiskā vai ģimenes stāvokļa vai citiem apstākļiem. Savukārt likuma 108.pantā īpaša priekšrocības turpināt darba attiecības darbinieku skaita samazināšanas gadījumā ir paredzētas arī cilvēkiem ar invaliditāti.

Bezdarbnieku un darba meklētāju atbalsta likumā noteikts, ka nodarbinātības valsts dienests ir atbildīgā institūcija par valsts politiku bezdarba mazināšanā un palīdzības sniegšanā bezdarbniekiem un darba meklētājiem. Šajā likumā pirmo reizi parādās termins – darba meklētājs. Tādējādi palielinās to personu skaits, kurām ir tiesības līdzdarboties konkurētspējas veicināšanas pasākumos, saņemt informāciju par vakancēm un saņemt profesionālās orientācijas pakalpojumus.

Šis likums nosaka arī aktīvos nodarbinātības pasākumus. Aktīvo nodarbinātības pasākumu mērķis ir īstenot darba tirgus politiku, lai samazinātu bezdarbu, jo īpaši lai

- 1) motivētu bezdarbniekus un darba meklētājus aktīvāk meklēt darbu;
- 2) veicinātu darba tirgus apstākļiem piemēroties spējīga un apmācīta darbaspēka veidošanu;
- 3) veicinātu indivīda konkurētspējas paaugstināšanu;
- 4) veicinātu vienlīdzīgu iespēju radīšanu personām, kas vēlas iekļūt darba tirgū.

Aktīvie nodarbinātības pasākumi attiecas arī uz noteiktām personu grupām, piemēram, personām, kam ir noteikta invaliditāte, un personām ar garīga rakstura traucējumiem (pasākums „Atbalstītais darbs”).

Šis likums paredz īpašu atbalstu cilvēku ar invaliditāti nodarbinātības veicināšanai, kā arī viņiem ir pieejami tie paši pakalpojumi kā citiem bezdarbniekiem.

Cilvēkiem, kam ir noteikta invaliditāte, ir tiesības uz bezdarbnieka statusu pēc reģistrēšanās Nodarbinātības valsts aģentūrā (NVA) atbilstoši deklarētajai dzīvesvietai, izņemot gadījumus, kad veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisija ir noteikusi 100 procentu darbspēju zaudējumu.

Nodarbinātības valsts aģentūra darbojas Labklājības ministrijas pārraudzībā un tiek finansēta no valsts budžeta. Tā sastāv no centrālā biroja, 28 filiālēm un 34 vietējiem koordinatoriem. Katrā Latvijas rajonā ir NVA filiāle. Bezdarbnieku reģistrācija notiek saskaņā ar personas dzīves vietu, tādējādi NVA reģionālās filiāles veic savā administratīvajā teritorijā dzīvojošo bezdarbnieku reģistrāciju.

Nodarbinātības valsts aģentūra organizē cilvēka ar invaliditāti – bezdarbnieka darbu un sniedz nepieciešamos padomus un praktisko palīdzību, ja minētā persona strādā subsidētajā darba vietā. Katram cilvēkam ar invaliditāti ir viens darba vadītājs.

Pasākumu īsteno trijos veidos:

- cilvēku ar invaliditāti – bezdarbnieku darba prakse; attiecas uz jauniešiem ar invaliditāti - bezdarbniekiem no 18 līdz 25 gadiem, kam ir profesionālā izglītība vai kursi, bet darba pieredze profesijā ir mazāk par gadu;
- cilvēku ar invaliditāti – bezdarbnieku profesionālo prasmju pilnveide subsidētajā darba vietā; attiecas uz personām no 25 gadu vecumam līdz pensijas vecumam, kam ir izglītība profesijā vai kursi, vai darba pieredze profesijā ne mazāk kā 2 gadi;
- atbalsts cilvēku ar invaliditāti – bezdarbnieku profesionālo prasmju apguvei subsidētajā darba vietā; visi, kas vēlas apgūt jaunu profesiju, vai bezdarbnieki ar invaliditāti, kam nav profesijas, ciktāl tas nav pretrunā ar LR Profesiju klasifikatorā noteikto profesionālās darbības veikšanai nepieciešamo izglītību un kvalifikācijas pamatprasībām.

Pasākumā kā darba devējs var piedalīties Latvijas Republikā reģistrēta juridiska persona vai pašnodarbināta persona, izņemot individuālā darba veicēju.

Viena cilvēka ar invaliditāti – bezdarbnieka iesaistīšanas ilgums pasākumā, ieskaitot ikgadējos apmaksātos atvaļinājumus, ir 24 mēneši.

Darba devējs, pieņemot darbā bezdarbnieku, lai apmācītu konkrētajā specialitātē nepieciešamajās iemaņās, saņem arī šādu valsts finansiālo atbalstu:

- vienreizēju dotāciju līdz Ls 200 katra cilvēka ar invaliditāti – bezdarbnieka darba vietas iekārtošanai nepieciešamo pamatlīdzekļu iegādei;
- vienreizēju dotāciju līdz Ls 500 katra cilvēka ar invaliditāti – bezdarbnieka darba vietas pielāgošanai vai darba vietas pieejamības nodrošināšanai, ja ergoterapeits devis atzinumu par darba vietas pielāgošanu;
- pirmos 12 mēnešus ikmēneša dotāciju minimālās valstī noteiktās darba algas apmērā cilvēka ar invaliditāti – bezdarbnieka darba samaksai, ja minētā persona ir strādājusi normālu darba laiku. Pēdējos 12 mēnešos dotācijas var saņemt 75% apmērā no minimālās mēnešalgas;
- ikmēneša dotāciju Ls 40 apmērā piemaksai darba devējam par darba vadīšanas nodrošināšanu.

VESELĪBAS APRŪPE

Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu (Satversme, 111.pants).

Veselības ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde veselības nozarē, un tās atbildībā ir sabiedrības veselības, veselības aprūpes, farmācijas un narkotiku legālās aprītes jomas.

Veselības ministrijas galvenais uzdevums ir izstrādāt un īstenot valsts veselības politiku sabiedrības veselības nodrošināšanai veselā vidē, veicinot profilaksi, popularizējot veselīgu dzīves veidu, kā arī radot nosacījumus, lai iedzīvotāji saņemtu izmaksu efektīvus, fiziski pieejamus un kvalitatīvus veselības aprūpes pakalpojumus. Veselības ministrija tika izveidota, atdalot ar valsts veselības aprūpes politiku saistītās funkcijas no Labklājības ministrijas.

Likums „Par sociālo drošību” nosaka ikviena cilvēka tiesības uz noteiktu profilaktiskas un ārstējošas veselības aprūpes minimumu, kas noteikts ar likumu (6.pants).

„Ārstniecības likumā” noteikts, ka pacientam, viņa tuvākajiem radniekiem vai likumīgajiem pārstāvjiem ir tiesības izvēlēties Latvijā esošu ārstniecības iestādi un ārstu slimību un traumu diagnostikai, ārstēšanai un pacienta rehabilitācijai. Pacientam ir tiesības uz kvalitatīvu, laipnu un cienpilnu ārstēšanu un aprūpi (6.pants).

Latvijā valsts garantēto medicīnisko palīdzību saņem visi tās pilsoņi un patstāvīgie iedzīvotāji, kā arī citu valstu pilsoņi, kas saņēmuši termiņuzturēšanās atļaujas mūsu valstī. Saņemt valsts apmaksātos veselības aprūpes pakalpojumus ir iespējams tikai ārstniecības iestādēs, kura ir noslēgusi līgumu ar Valsts obligātās veselības apdrošināšanas aģentūru, ārstniecības pakalpojumu veidus un apjomu, kuri tiek apmaksāti no valsts pamatbudžeta un pakalpojumu saņēmēju līdzekļiem, kā arī šīs samaksas kārtību nosaka Ministru Kabinets (4.pants).

Lai saņemtu valsts garantēto veselības aprūpi, nav obligāti jāiegādājas brīvprātīgās veselības apdrošināšanas polises. Polišu iegāde ir Jūsu brīva izvēle. Pirms polises iegādes ir rūpīgi jāiepazīstas ar attiecīgās apdrošināšanas sabiedrības apdrošināšanas līguma darbības noteikumiem.

Ģimenes ārsts

Lai saņemtu primāro veselības aprūpi, pacientam jāreģistrējas pie ģimenes ārsta. Jums ir tiesības divas reizes gadā mainīt savu ārstu, taču, ja tas saistīts ar dzīves vai darbavietas maiņu, arī biežāk.

Ģimenes ārsts nevar atteikt reģistrēt sava jau reģistrēta pacienta bērnus vai laulāto, kā arī savā darbības pamatteritorijā dzīvojošus pacientus.

Ģimenes ārstam Jūsu pieņemšana pēc iepriekšēja pieraksta jānodrošina 5 darba dienu laikā, un katru dienu ne mazāk kā vienu stundu ir jābūt noteiktam pieņemšanas laikam akūtiem pacientiem bez iepriekšēja pieraksta. Pēc ģimenes ārstu darba laika Jūs varat vērsties arī pie dežūrārstiem.

Ārstam ir jāsniedz pacientam saprotamā veidā informāciju par slimības diagnozi, izmeklēšanas un ārstēšanas plānu, tās iespējamie iznākumi un blakusefektiem, kā arī par citām iespējamām ārstēšanas metodēm un prognozi.

Pacientam ir tiesības piedalīties visu to lēmumu pieņemšanā, kas ir tieši saistīti ar viņa veselības problēmu, kā arī saņemt vēl kāda speciālista viedokli par nepieciešamo ārstēšanu, pirms tiek pieņemts lēmums par turpmāko ārstēšanos.

Ārsta speciālista konsultācijas

Ja Jums ir nepieciešama kādas noteiktas specialitātes ārsta konsultācija vai izmeklējums, ir vajadzīgs ģimenes ārsta vai cita ārsta speciālista nosūtījums. Ar šo nosūtījumu Jums par valsts apmaksāta speciālista konsultāciju vai izmeklējumu jāmaksā tikai valsts noteiktā pacienta iemaksa.

Vienas saslimšanas laikā, vairākas reizes ejot pie viena ārsta – speciālista, atkārtots ģimenes ārsta nosūtījums nav nepieciešams.

Ārsts, ar Jums vienojoties, var Jūs nosūtīt uz jebkuru ārstniecības iestādi, kurā tiek sniegta valsts apmaksāta ārstēšana un ir pieejami tieši Jums nepieciešamie speciālisti un izmeklējumi.

Iespējams, ka valsts apmaksātais pakalpojums tiks sniegts rindas kārtībā.

Nosūtījums nav nepieciešams pie šādiem speciālistiem:

- pie psihiatra, ja patients slimo ar psihisku slimību;
- pie narkologa, ja patients slimo ar alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu atkarību;
- pie fiziopneimologa, ja patients slimo ar tuberkulozi;
- pie dermatovenerologa, ja patients slimo ar seksuāli transmisīvajām slimībām;
- pie endokrinologa, ja patients slimo ar cukura diabētu;
- pie onkologa, ja patients slimo ar onkoloģisku slimību;
- pie ginekologa, lai veiktu ginekoloģisko profilaktisko apskati.

• **Bērni līdz 18 gadu vecumam bez speciāla nosūtījuma un bez maksas var apmeklēt arī zobārstu un reizi gadā arī zobu higiēnistu, kuri ir līgumattiecībās ar Aģentūru.**

Nosūtījums nav nepieciešams arī ejot pie ārstiem, kas nesniedz valsts apmaksātu ārstēšanu, bet šādā gadījumā Jums jāmaksā pilna ārsta noteiktā maksa par konsultāciju.

Pacientam ir tiesības pieteikt mājas vizīti, ja viņš ir smagi slim vai ierobežots kustībā.

Katram pacientam ir tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību un būt drošam, ka dati par slimību un ārstēšanu būs konfidenciali.

Pārejošas darba nespējas gadījumi

Pārejošas darba nespējas gadījumā strādājošais pacients vēršas pie ārsta, kas izsniedz „darbnespējas lapu”, pamatojoties uz MK noteikumiem Nr.152 „Darbnespējas lapu izsniegšanas kārtība”. Pastāv divu veidu darbnespējas lapas:

A lapa, ko izsniedz pirmajām 14 darbnespējas dienām un ko apmaksā darba devējs;

B lapa, ko izsniedz, sākot ar 15 darbnespējas dienu, un uz kuras pamata Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra (VSAA) aprēķina un izmaksā slimības pabalstu.

Slimības pabalsta piešķiršanas pamats ir Ministru kabineta noteiktajā kārtībā izsniegta darba nespējas lapa, darba devēja apstiprinājums par darba ņēmēja neierašanos darbā darba nespējas periodā vai pašnodarbinātā apstiprinājums par nespēju strādāt.

Strādājošiem cilvēkiem ar invaliditāti ir tiesības saņemt slimības pabalstu paralēli invaliditātes pensijai. Slimības pabalstu piešķir un izmaksā par laiku no darba nespējas 15.dienas līdz darbību atgūšanas dienai, bet ne ilgāku par 52 nedēļām, skaitot no darba nespējas pirmās dienas, ja darba nespēja ir nepārtraukta vai ne ilgāka par 78 nedēļām triju gadu periodā, kā arī ja darba nespēja atkārtojas ar pārtraukumiem.

Ja darbību atgūšanas periods apdrošinātajai personai ilgst vairāk par 16 kalendārajām nedēļām, lēmumu par šīs personas turpmāko ārstēšanu pieņem vai darbību zaudējumu nosaka Valsts darbību ekspertīzes ārstu komisija (VDEĀK).

Kompensējamie medikamenti

Katrs pacients var saņemt kompensējamās zāles ambulatorai aprūpei, ja tam ir ārsta noteikta diagnoze, kura minēta noteikumos par medikamentu kompensāciju noteiktām saslimšanām.

Valsts saviem iedzīvotājiem medikamentus kompensē dažādos apmēros, atbilstoši slimības raksturam, smaguma pakāpei un zāļu lietošanas mērķim (dzīvības uzturēšana, veselības stāvokļa uzturēšana u.c.). Atkarībā no slimības pacients medikamentus var saņemt ar 100% kompensāciju vai daļēju – 90%, 75% vai 50% apmērā.

Jautājumus par slimības diagnozi un iespējām saņemt kompensējamus medikamentus uzdodiet savam ģimenes ārstam. Ja rodas neskaidrības, piezvanot uz Veselības obligātās apdrošināšanas valsts aģentūras (VOAVA) bezmaksas tālruni 8 001 234, ikviens var iegūt atbildes uz jautājumiem par kompensējamajiem medikamentiem (<http://www.zca.gov.lv/search>).

Pacienta iemaksas

Par ambulatoru apmeklējumu pie ģimenes ārsta ārstniecības iestādē pieaugušajiem jāmaksā Ls 0,50.

Par ambulatoru apmeklējumu pie ārsta speciālista ambulatorā ārstniecības iestādē pieaugušajiem jāmaksā Ls 2,00.

Ja esat vecuma pensijas saņēmējs un Jūsu pensijas lielums ir mazāks par 60 latiem mēnesī,

un Jums ir Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras izziņa (ko izsniedz par katru kalendāro gadu) – par ambulatoru ārsta speciālista apmeklējumu jāmaksā **Ls 1,00**.

Ģimenes ārsta mājas vizītes

- bērniem līdz 18 gadu vecumam ir bezmaksas;
- cilvēkiem ar I grupas invaliditāti un pacientiem vecākiem par 80 gadiem jāmaksā Ls 2,00;
- pārējiem pacientiem – maksas pakalpojums.

Par ārstēšanos dienas stacionārā ir jāmaksā Ls 0,50 par katru dienu, un papildus Jums jāmaksā pacienta iemaksas par veiktajiem izmeklējumiem.

Par ambulatoru apmeklējumu netiek uzskatīta konsultācija pa tālruni, laboratorisks izmeklējums, funkcionāls izmeklējums un ārstnieciskā procedūra – par to nav jāmaksā.

Par ambulatori un dienas stacionārā veiktajām operācijām (par katru veikto operāciju) Jums jāmaksā **Ls 3,00**.

Par valsts apmaksātajiem laboratoriskajiem izmeklējumiem pacienta iemaksas **nav jāmaksā**.

Par ārstēšanos slimnīcā, neatkarīgi no ārstēšanās veida un no tā, vai esat iestājies plānveida ārstēšanai vai neatliekamā situācijā, sākot ar otro ārstēšanās dienu, Jums jāmaksā tikai tālāk norādītā pacienta iemaksa par katru slimnīcā pavadīto dienu, sākot no otrās:

- reģionālajās daudzprofilu slimnīcās jāmaksā **Ls 5,00**;
- specializētajos centros un valsts aģentūrās jāmaksā **Ls 4,00**;
- lokālajās daudzprofilu slimnīcās jāmaksā **Ls 3,00**;
- specializētajās slimnīcās, kā arī pārējās slimnīcās un veselības centros jāmaksā **Ls 1,50**;
- par ārstēšanos onkoloģijā, onkohematoloģijā (neatkarīgi no ārstniecības iestādes) jāmaksā **Ls 1,00**;
- par ārstēšanos alkohola, narkotisko, psihotropo un toksisko vielu atkarības ierobežošanas programmas ietvaros (neatkarīgi no ārstniecības iestādes) jāmaksā **Ls 1,00**;
- par medicīnisko rehabilitāciju (neatkarīgi no ārstniecības iestādes) jāmaksā **Ls 1,00**.

Kopējā pacienta iemaksu summa, ko maksā pacients par katru ārstēšanās gadījumu slimnīcā, **nedrīkst pārsniegt Ls 80,00**.

Cik liela ir pacienta iemaksa par katru dienu katrā konkrētajā slimnīcā, Jūs varat uzzināt no sava ģimenes ārsta vai pašā ārstniecības iestādē.

No pacientu iemaksām atbrīvoti

- bērni vecumā līdz 18 gadiem;
- grūtnieces un sievietes pēcdzemdību periodā līdz 42 dienām, (ja tiek saņemta veselības aprūpe, kas saistīta ar grūtniecības un pēcdzemdību novērošanu un norisi);
- politiski represētās personas, Nacionālās pretošanās kustības dalībnieki un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidācijā cietušās personas;
- trūcīgās personas (uzrādot atbilstošu izziņu);
- tuberkulozes slimnieki un pacienti, kuriem veic izmeklējumus tuberkulozes noteikšanai;
- psihiski slimi klienti, kuri saņem psihiatrisko ārstēšanu;
- pacienti, kuri saņem hroniskās hemodialīzes, hemodiafiltrācijas un peritoneālās dialīzes procedūras visā ārstniecības procesa laikā;
- pacienti, kuriem neatliekamo medicīnisko palīdzību sniedz neatliekamās medicīniskās palīdzības brigādes;
- pacienti, kuri saņem ārstēšanu noteiktu infekcijas slimību gadījumos;
- valsts sociālās aprūpes centru un pašvaldību pansionātu (centru) aprūpē esošie iedzīvotāji;
- iedzīvotāji, kuriem veic profilaktisko apskati, kas ir iepriekš norādīta;
- iedzīvotāji, kuriem veic vakcināciju imunizācijas valsts programmas ietvaros vai pasīvo imūnterapiju;
- ja Jūsu veikto pacienta iemaksu kopsumma kalendārā gada laikā ir sasniegusi **150 latus**, Jūs no turpmākas pacienta iemaksu maksāšanas šajā gadā esat atbrīvots.

Pacienta iemaksu kopsummā tiek ņemtas vērā visas Jūsu veiktās iemaksas neatkarīgi no tā, kādā ārstniecības iestādē tās veiktas, ieskaitot arī pacienta iemaksas par diagnostiskajiem izmeklējumiem ambulatori un dienas stacionārā.

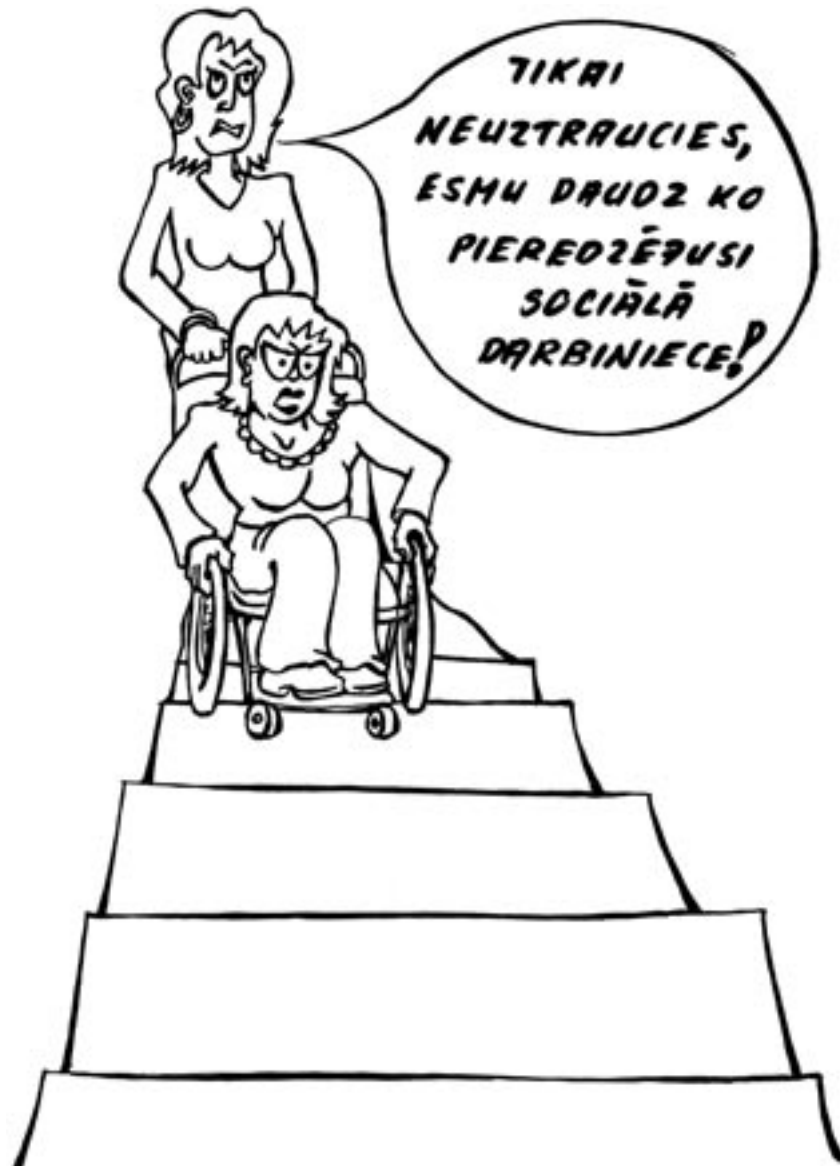
Derīgi ir tikai tie maksājuma dokumenti (čeki vai stingrās uzskaites kvītis), kuros uzrādīts, ka veikta "pacienta iemaksa" par valsts apmaksāto ārstēšanu.

Ar saglabātajiem maksājumiem apliecinošajiem dokumentiem Jums jādodas uz Veselības obligātās apdrošināšanas aģentūras teritoriālo nodaļu, kurā Jums tiks izsniegta izziņa par atbrīvojumu no pacienta iemaksu maksāšanas līdz kalendārā gada beigām.

ATVIEGLOJUMI CILVĒKIEM AR INVALIDITĀTI

Transporta atvieglojumi

Cilvēkiem ar I un II grupas invaliditāti, bērniem ar invaliditāti un personai, kuras pavada cilvēkus ar I grupas invaliditāti vai bērnus ar invaliditāti, ir tiesības braukt bez maksas pilsētas sabiedriskajā pasažieru transportā, rajonu un tālsatiksmes autobusus, piepilsētas un vietējos vilcienos.

Tiesības saņemt pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai ir, ja noteikta invaliditāte un izsniegts Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu komisijas (VDEĀK) atzinums par specializētā transportlīdzekļa nepieciešamību. Pieprasot pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai, jāiesniedz: iesniegums pabalsta piešķiršanai un invaliditātes izziņa; kā arī VDEĀK atzinums par medicīnisko indikāciju noteikšanu speciāli pielāgota transportlīdzekļa iegādei un pabalsta saņemšanai.

Pabalsta apmērs šobrīd ir 56 lati, un to izmaksā divas reizes gadā par katru pilnu sešu mēnešu periodu, skaitot no dienas, kad izsniegts VDEĀK atzinums, līdz laikam, kamēr beidzas noteiktās invaliditātes termiņš. **Dokumentus var iesniegt jebkurā VSAA nodaļā.**

Cilvēkiem ar invaliditāti, ar medicīniskām indikācijām speciautotransporta saņemšanai, ir tiesības iegādāties vieglo automašīnu, kas netiek aplikta ar muitas nodokli un pievienotās vērtības nodokli.

No transportlīdzekļu ikgadējās nodevas maksāšanas tiek atbrīvoti cilvēki ar I un II grupas invaliditāti par vienu uz viņu vārda reģistrētu vieglo automobili, un cilvēki ar III grupas invaliditāti ar pārvietošanās traucējumiem, par vienu uz viņu vārda reģistrēto personai ar invaliditāti paredzētu automobili.

No maksas par Valsts tehnisko apskati atbrīvoti speciāli aprīkotas vadības vieglie automobiļi, kas pieder vadītājam ar invaliditāti.

No maksas par transportlīdzekļu tehnisko ekspertīzi pēc to pārbūves atbrīvoti vieglie automobiļi, kas pieder vadītājam ar invaliditāti.

No nodokļa par vieglo automobili atbrīvoti

- vieglie automobiļi, kas speciāli aprīkoti, lai pārvadātu riteņkrēslos sēdošus cilvēkus ar invaliditāti,
- cilvēki ar invaliditāti ar pārvietošanās traucējumiem, kam ir noteiktas medicīniskās indikācijas speciāli pielāgoto vieglo automobiļu iegādei un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensācijai.

Civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas maksājumi ne vairāk kā par viena transportlīdzekļa apdrošināšanu tiek samazināti par 40% cilvēkiem ar I vai II grupas invaliditāti un cilvēkiem ar III grupas invaliditāti pārvietošanās traucējumu dēļ.

Tehniskie palīglīdzekļi

Tehniskos palīglīdzekļus par valsts budžeta līdzekļiem var saņemt personas, kurām ir medicīniski atzīti ilgstoši vai nepārejoši organisma funkciju traucējumi vai anatomiski defekti. Tehniskā palīglīdzekļa nepieciešamību nosaka speciālists.

Tehniskos palīglīdzekļus bez maksas ir tiesības saņemt

- cilvēkiem ar I, II, un III grupas invaliditāti (atskaitot dzirdes palīgierīces III gr.);
- bērniem ar invaliditāti līdz 16 gadu vecumam;
- bērniem līdz 18 gadu vecumam (izņemot personiskās aprūpes palīgierīces);
- pensijas vecumu sasniegušām personām (izņemot personiskās aprūpes palīgierīces un dzirdes palīgierīces).

Bez maksas var saņemt tikai tos palīglīdzekļus, kas ir iekļauti Valsts apmaksāto tehnisko palīglīdzekļu sarakstā.

Tehniskos palīglīdzekļus var saņemt Tehnisko palīglīdzekļu centrā (TPC). Noslēdzot patapinājuma līgumu ar Tehnisko Palīglīdzekļu centru un iemaksājot vienreizējo iemaksu 2 Ls, TPC filiālēs uz vietas pieejami

pārvietošanās palīglīdzekļi:

- ritenkrēsli,
- dažādi spieķi (piemēram, baltie spieķi cilvēkiem ar redzes traucējumiem, tripodi, kvadripodi - spieķi ar trim vai četriem atbalsta punktiem)
- kruķi u.c.

aprūpes palīglīdzekļi:

- vannas sēdekļi,
- poda paaugstinājumi,
- dažādi rokturi un satvērēji u.c.

Iepriekš, pēc informācijas vēršoties Tehnisko palīglīdzekļu centrā pie ražotājiem un tiešajiem piegādātājiem, var saņemt

- protēzes,
- ortopēdiskos apavus,
- ortozes,
- dzirdes aparātus u.c. surdotehniskos palīglīdzekļus,
- speciālās brilles - monookulārās un binookulārās u.c. optiskos palīglīdzekļus,
- iespējama arī automašīnas pielāgošana cilvēkiem ar īpašām vajadzībām (personām ar I vai II grupas invaliditāti).

Nepieciešamie dokumenti

Lai Valsts pasūtījumā saņemtu tehniskos palīglīdzekļus, nepieciešami šādi dokumenti:

- pase;
- iesniegums par palīglīdzekļa nepieciešamību;
- pensionāriem un invalīdiem, lai saņemtu tehnisko palīglīdzekli, jāiemaksā pacienta vienreizējā iemaksa - Ls 1, bērniem līdz 18 gadu vecumam - Ls 0,50), uzrādot pensionāra vai invaliditātes apliecību;
- atzinums, ko izraksta ģimenes ārsts, traumatologs - ortopēds, neirologs, ergoterapeits, ārsts rehabilitologs vai cits speciālists. Tajā jābūt minētam, kāds tehniskais palīglīdzeklis pacientam nepieciešams;
- ja patients nevar ierasties pats, viņa vietā var nākt tuvinieks, kuram līdzī jāņem pase un iepriekš minētie dokumenti, kā arī pilnvara no pacienta, ka šim cilvēkam uzticēts saņemt tehnisko palīglīdzekli. Pilnvara nav notariāli jāapstiprina, tajā ir jābūt pacienta pases datiem;

- cilvēkiem ar invaliditāti, kam nepieciešams apstiprinājums par automašīnu pielāgošanu, jābūt Valsts darba ārstu ekspertīzes komisijas slēdzienam par to, ka minētā persona drīkst vadīt vieglo automašīnu, kā arī autovadītāja apliecībai. Mašīnai jābūt reģistrētai uz šīs personas vārda.

Personas, kurām ir anatomiski defekti vai deformācijas, bet nav kritēriju invaliditātes noteikšanai, bez maksas var saņemt protēzes vai sarežģītos ortopēdiskos apavus, ja ir ārsta speciālista atzinums.

Surdotehniskās palīgierīces bez maksas var saņemt cilvēki ar invaliditāti, pensionāri un bērni līdz 18 gadu vecumam.

KUR GRIEZTIES PĒC PALĪDZĪBAS?

Sociālā joma

Lai saņemtu sociālo palīdzību un sociālos pakalpojumus, jāgriežas Sociālajā dienestā pēc reģistrētās dzīves vietas.

Ja rodas neskaidrības vai neapmierina saņemtā sociālā palīdzība vai sociālais pakalpojums, var griezties pilsētas vai rajona Sociālajā pārvaldē, Sociālo pakalpojumu pārvaldē, Rīgā – Kurbada ielā 2, Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības departamenta Sociālo pakalpojumu nodaļā, Rīgā – Skolas ielā 28;
mājas lapas adrese: <http://www.lm.gov.lv>

Tehniskie palīglīdzekļi

Lai saņemtu tehniskos palīglīdzekļus, jāgriežas Tehnisko palīglīdzekļu centrā, Rīgā – Linezera ielā 6, vai TPC filiālēs Rēzeknē – Rēznas ielā 41, Valmierā – Bastiona ielā 24, Dobelē – Ādama ielā 2, Kuldīgā – Jelgavas ielā 60, Daugavpilī – Stacijas ielā 63; mājas lapas adrese: <http://www.tpc.lv>

Nodarbinātība

Lai iegūtu bezdarbnieka statusu, meklētu darbu, iesaistītos pārkvalifikācijasursos, jāgriežas Nodarbinātības valsts aģentūras nodaļā pēc reģistrētās dzīves vietas.

Ja rodas neskaidrības vai problēmas, var griezties Nodarbinātības valsts aģentūrā, Rīgā – K.Valdemāra ielā 38, Labklājības ministrijas Darba departamentā, Rīgā – Skolas ielā 28;
mājas lapas adrese: <http://www.lm.gov.lv>

Izglītība

Lai iegūtu vidējo profesionālo izglītību, jāgriežas Sociālās integrācijas centra Profesionālās piemērotības daļā, Jūrmalā – Slokas ielā 68, vai Arodapmācības un rehabilitācijas centrā „Alsviķi”, Alūksnes rajona Alsviķu pagastā. Mājas lapas adrese: <http://www.ltn.lv/~dzirkst/arc/arckontakti.html>

Lai iegūtu augstāko profesionālo izglītību, jāgriežas Sociālās integrācijas centra Profesionālās piemērotības daļā, Jūrmalā – Slokas ielā 68;
mājas lapas adrese: <http://www.sic.gov.lv>

Veselības aprūpe

Lai saņemtu neatliekamo medicīnisko palīdzību, jāzvana 112

Lai saņemtu primāro medicīnisko palīdzību, jāgriežas pie sava ģimenes ārsta, kopīgi jāplāno ārstēšanās gaita. No ģimenes ārsta var saņemt tālākos nosūtījumus pie speciālistiem.

Ja rodas neskaidrības vai problēmas, var griezties Veselības Obligātās Apdrošināšanas Valsts Aģentūrā, Rīgā – Baznīcas ielā 25, bezmaksas tālrunis 8001234;

mājas lapas adrese: [http:// www.voava.lv](http://www.voava.lv)

Medicīniskās aprūpes un darbības ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcijā,

Rīgā – F.Sadovņikova ielā 20;

mājas lapas adrese: [http:// www.madekki.gov.lv](http://www.madekki.gov.lv)